

יעקב או ישראל?

Category: בראשית, ויצא

ברגעי המאבק עם המלאך יעקב עובר מהפך פנימי, ומ'יעקב' הרדוף הופך ל'ישראל' למען ומנצח. אלו שני שלבים שיהודי חווה בתהליך ההתקרבות ל'מיהדות מוסתרת ומתנצלת ליהדות פומבית וגאה.

יעקב מתרחק מעימותים

אחד הנושאים הבוערים ביותר שמעסיק את העולם זה הטרור. כעת רבים מבינים את ההרגשה של תושבי ישראל, שנאלצים להתמודד עם טרור כבר שנים רבות.

ישנו מדרש שאומר שכל צרה שמתרגשת ובאה לעולם, עם ישראל הוא הראשון שמרגיש אותה וסובל ממנה, ורק אחר כך כל העולם סובל אף הוא מהצרה הזאת. ובלשון המדרש: "כשהפורענות באה, אין מרגיש בה אלא יעקב" (איכ"ר ב, ז).

וכמו תמיד, יהודי מחפש בפרשת השבוע את המשמעות לאירועים המתרחשים בעולם.

בשבועות האחרונים אנו קוראים את סיפור חייו של יעקב אבינו אשר בצאתו מבטן אמו "וידו אוחזת בעקב עשיו" (תולדות כ"ה, כ"ו). המפרשים מסבירים שזה עצמו מעשה ניסים. שתינוק שטרם נולד יהיה לו את הכוח לאחוז במשהו אחר ל זה כבר דבר בלתי רגיל.

מדוע באמת הוא אחז בעקב של עשיו? יעקב ניסה לעכב אותו ולצאת ראשון. הוא סבר שלו מגיעה הבכורה, וכמו שרש"י מסביר: "בדין היה אוחז בו לעכו. יעקב נוצר מטיפה ראשונה ועשו מן השניה, צא ולמד משפופרת שפיה קצר. תן בה שתי אבנים זו תחת זו, הנכנסת ראשונה תצא אחרונה והנכנסת אחרונה תצא ראשונה, נמצא עשו הנוצר באחרונה יצא ראשון, ויעקב שנוצר ראשונה יצא אחרון, ויעקב בא לעכבו שיהא ראשון ללידה כראשון ליצירה ויפטור את רחמה ויטול את הבכורה מן הדין" (כ"ה כ"ו רש"י). לכן יעקב היה סבור שהבכורה שייכת לו, אבל הוא מעולם לא העז לבוא לעשו ולומר לו שהוא הבכור ושהבכורה שייכת לו.

יום אחד, כשעשו בא הביתה עייף ורעב וביקש מיעקב שיתן לו מנזיד העדשים שבישל. יעקב ביצע "מחטף": הוא הציע לעשיו עסקה ל זה אם ימכור לו את הבכורה, ייתן לו את העדשים. כך יעקב קיבל את הבכורה.

עברו יותר משישים שנה. יעקב שמע שיצחק אביו עומד להעניק את הברכות שהוא קיבל מאברהם לעשו בנו. יעקב היה סבור שהברכות מגיעות לו כי הוא הבכור, אבל לא היה לו האומץ להיכנס ליצחק ולספר לו את סיפור "מכירת הבכורה", בנוסף לכך להעמיד אותו על טעותו

ולספר לו שעשיו לא הולך בדרכי אברהם ויצחק.

יעקב הוא אדם שמתרחק מעימותים. הוא לא מסוגל לעמוד מול יצחק ולומר לו את הדברים. הוא מנסה לפתל את דרכו מלשון "עקוב". הוא מתחפש לעשיו, נכנס ליצחק אביו עם אוכל ומכריז: "אני עשו בכורך קום נא שבה ואכלה מצידי בעבור תברכני נפשך" (כ"ז, י"ט). ואכן הוא קיבל את הברכות. אבל איך הוא קיבל אותן? כמו שאביו יצחק הגדיר את זה: "בא אחיך במרמה ויקח ברכתך" (כ"ז, ל"ה).

כשאחיו עשו רוצה להרוג אותו הוא לא מוכן להתמודד איתו פנים מול פנים אלא בורח לחרן. בהגיעו לחרן הוא מסכס עם לבן שהוא יעבוד שבע שנים "ברחל בתך הקטנה" (ויצא כ"ט, י"ח), וכשהוא מגלה שלבן רימה אותו, הוא איננו מגרש את לאה ופונה לבית משפט לתבוע את לבן על הפרת תנאי ההסכם, אלא ברגע שלבן מציע לו לעבוד שבע שנים נוספות ולקבל גם את רחל ☞ הוא נכנע למעשה הרמאות ועובד עוד שבע שנים תמימות.

אפילו אחרי עשרים ושתים שנים בבית לבן, כשכבר יש לו משפחה עם ארבע נשים, אחד עשר בנים ובת ורכוש עצום, הוא עדיין מפחד לבוא ללבן ולומר לו: שמע ידידי הגיע זמני לחזור לארץ ישראל. במקום זה הוא מחכה להזדמנות שלבן יעשה 'נסיעת עסקים'; "ולבן הלך לגזוז את צאנו" ויגנוב יעקב את לב לבן הארמי על בלי הגיד לו כי בורח הוא" (ל"א, כ), והוא עשה 'ויברח'.

כך גם בהגיעו לארץ ישראל, כמסופר בתחילת פרשת וישלח, כשהוא שומע שעשו בא עם צבא של ארבע מאות איש, הוא מפחד ושולח לעשו מנחה גדולה מאוד ☞ "ואחרי כן אראה פניו אולי ישא פני". (וישלח ל"ב, כ"א) ☞ אולי הוא יותר לי.

מהפך בלילה

ואז מגיע הלילה הגורלי: "ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר" (ל"ד, כ"ה), באותו לילה, לפני שהוא נפגש עם עשו, זאת הייתה הפעם הראשונה שיעקב הוכרח להיאבק. לא עוד לברוח מעימות! הוא לא יכול היה ללכת עוד ב"כביש עוקף". הוא נאלץ לעמוד מול הרוע, והיה חייב להתמודד איתו פנים מול פנים. ואז קרה הלא יאומן: "וירא כי לא יכול לו", היריב ☞ המלאך ☞ נוכח שהוא לא מצליח להתגבר על יעקב.

בעלות השחר יעקב התגבר עליו. המלאך ביקש שישחרר אותו, אבל יעקב סירב בעקשנות: "לא אשלחך כי אם ברכתני". ואז המלאך אמר לו: "לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל". מדוע? "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל".

עד היום שמו היה יעקב, מלשון עקב, שכל אחד יכול היה לדרוך עליו. הוא למטה וכולם מעליו. מהיום מסתכלים עליו אחרת לגמרי; זה אחד שהתעמת עם מלאך וניצח אותו! לא עוד אותו יעקב שמפחד מעימות עם אויב או מתנגד, אלא ישראל, "כי שרית", מלשון ניצחון, "עם אלקים ועם

אנשים ותוכל" (ל"ב, כ"ט).

ולכן כשעשיו בא עם ארבע מאות איש כדי להילחם בו, הוא פגש אח אחר. זה לא היה אותו אח שתמיד התחמק מעימותים בכל מחיר. הוא לא פגש את "יעקב" ה"איש תם" (כ"ה, כ"ז) אלא את "ישראל". עשיו ראה שלא משתלם להתעמת אתו, ולכן שינה את טעמו ורץ להתחבק עמו.

יהודי יוצא לאור

מהי ההוראה עבורנו? כל יהודי מתנהג לפעמים כמו יעקב ולפעמים כמו ישראל. נניח, אותו יהודי שמתחיל לשמור כשרות. הוא יוצא עם חברים למסעדה אבל נמנע מלהגיד במפורש להם שהוא אוכל כשר, אלא מספר שהוא צמחוני ולכן לא אוכל בשר. מדוע? מפני שהוא חושש להתעמת איתם. אין לו חשק לריב. מזמינים אותו לצאת בליל שבת להופעה, אז הוא מספר שיש לו הרבה עבודה שהוא צריך להשלים ואין לו את הזמן לצאת איתם. הסיבה האמיתית היא שהוא חוגג את השבת עם משפחתו, אבל לא נעים לו להתווכח. יתחילו לצחוק ממנו: מה פתאום נהיית דתי? מה קרה לך? וכו'. הוא לא צריך את זה. וכך בכל דבר הוא מנסה להימנע מעימותים וקונפליקטים בקשר ליהדות שלו.

אבל אז מגיע אותו לילה שבו אין לו ברירה והוא חייב לקום ולהצהיר שהוא אכן מתקרב ליהדות, ומעתה שלא יזמינו אותו למסעדות לא כשרות, ולא למסיבות יום הולדת בשבת בצהריים, ושאר אחד לא יפגע אם הוא לא עונה בטלפון בשבת וכו'. לפתע הוא מגלה שאפילו עשיו מקבל זאת בדרך ארץ, ורץ אליו מחבק אותו ומנשק אותו בכל ליבו.

אצל כל אחד מאיתנו יש זמנים שאנו בדרגת יעקב, שבהם אנו מנסים להתחמק מעימותים בנושאי יהדות, ויש זמנים שאנחנו במדרגת ישראל, "לי ראש", מרימים את הראש וגאים ביהדות שלנו.

הרבי מביא מליקוטי תורה, שבמשך ימות השבוע היהודי הוא בדרגת יעקב, ובשבת הוא בדרגת ישראל. הוא יותר יהודי בגלוי (תו"מ חלק ל"ה עמ' 162). דהיינו, בשבת יותר קל להיות יהודי בגלוי, אבל עיקר המטרה היא שגם במשך השבוע נהיה בדרגת ישראל.